

שמונה עשרה, מפגש רביעי, תקע בשופר – על הצדיקים

מן הבקשות הפרטיות ששייכות לחיי כל אדם, באות ארבע ברכות שעניינן תפילה על צרכי כלל האומה.

ברכת קיבוץ גלויות

תקע בשופר גדול לחרותנו, ושא נס לקבץ גליותינו, וקבצנו יחד מהרה מארבע כנפות הארץ.
ברוך אתה ה', מקבץ נדחי עמו ישראל.

“Sound the great shofar for our freedom, raise high the banner to gather our exiles, and gather us together from the four corners of the earth. Blessed are You, Lord, who gathers the dispersed of His people Israel.”

* מתוך ביאור שעוד לא יצא לאור על הסידור של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ:

בקשה שעם ישראל ישוב אל מקומו, לארץ ישראל. עוד קודם שתגיע שעת הגאולה השלמה אנו מבקשים על תיקון מצבו של עם ישראל בהווה: שהגלות תתבטל ושתסור מעלינו חרפת הפיזור והשעבוד. בספרי הסוד כתבו שיש ל"קיבוץ הנידחים" משמעות קוסמית, מעבר לגלויות ישראל; ניצוצות הקדושה נמצאים בגלות, ובפרט, גלות הנגרמת על ידי חטאינו. אנו מתפללים בברכה זו גם על קיבוץ "נידחים" אלה, שהקודש יצא מגלות החולין והטומאה.

ברכת המשפט

השיבה שופטינו כבראשונה, ויועצינו כבתחלה. והסר ממנו יגון ואנחה, ומלך עלינו מהרה אתה
ה' לבדך, בחסד וברחמים, וצדקנו בצדק ובמשפט. ברוך אתה ה', מלך אוהב צדקה ומשפט:

“Restore our judges as at first, and our counselors as at the beginning, and remove sorrow and sighing from us. May You alone, Lord, reign over us with loving-kindness and compassion, and vindicate us in justice. Blessed are You, Lord, who loves righteousness and justice.”

* מתוך ביאור שעוד לא יצא לאור על הסידור של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ:

בקשה להחזרת הנהגת ישראל לקדמותה: שופטי ישראל יהיו מתוך עם ישראל ולא זרים, ובנוסף שאותם השופטים ישפטו בצדק ויהיו מנהיגים הגונים וראויים כפי שמוגדר בתורה - אנשי חיל, שונאי בצע, יראי אלקים, חכמים ונבונים. בקשה זו משלימה את הבקשה הקודמת, שהרי לגלות יש שתי פנים: האחת בפיזור לכל קצות הארץ והאחרת בהימצאות תחת שלטון

ומשפט זר, לכן לא די בקיבוץ הגלויות אלא גם בהשבת העצמאות והעצמיות של המשפט והשופטים בארץ ישראל. הסיכום של הבקשה הוא שימלוך עלינו ה' לבדו, משום שנזכרות ה' נמצאת בתוך העדה הקדושה של השופטים והיועצים, כמו שכתוב בפסוק: "אלוקים ניצב בעדת א-ל". בשעה שנייסד חברה מתוקנת שיהיו בה יועצים ושופטים כבראשונה, ממילא, הקדוש ברוך הוא ישרה עלינו. מעבר לזה, הבקשה היא כפשוטה, למשפט שלם תחת מלכותו של ה': עולם שלא יהיו בו צרות, בושה ודמעות ויהיו בו אהבה ורחמים, שבזכותם אנשים אינם מגיעים לדין ודברים או למשפט.

ברכת המינים

לְמַלְשֵׁינִים אֵל תִּהְיֶה תִקְוָה, וְכָל הַמִּינִים כִּרְגַע יִאֲבְדוּ, וְכָל אֹיְבֵי עַמְּךָ מִהֲרָה יִכָּרְתוּ, וְהַזֵּדִים מִהֲרָה יִתְעַקְרוּ וְיִתְשַׁבְּרוּ וְיִתְמַגְרוּ וְיִתְשַׁפְּלוּ וְיִתְכַנְּעוּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה ה', שׁוֹבֵר אֹיְבִים וּמְכַנְּעֵ זֵדִים:

For the slanderers let there be no hope, and may all wickedness perish in an instant. May all your people's enemies swiftly be cut down. May You swiftly uproot, crush, cast down and humble the arrogant swiftly in our days. Blessed are You, Lord, who destroys enemies and humbles the arrogant.

ברכה זו נוספה לשמונה עשרה בשלהי ימי בית שני, לאחר שהתרבו קבוצות שונות של כופרים, אשר מלבד עצם פרישתם מהיהדות, שיתפו פעולה עם השלטונות, אויבי ישראל. ברכה – קללה הזו, היא תפילה לכליונם, ובנוסף, נועדה לגרום הרתעה לאותם אנשים המהססים בין חיים יהודיים לבין פנייה לקבוצות סוטות. בקשה זו היא המשך ישיר לבקשה הקודמת. במקום שנוהג משפט צדק על-פי תורה ישנה מצווה לספר על עוול שנעשה, אולם הלשנה לשלטון זר ועוין – מכל מניע שהוא, כלכלי או אידאולוגי – הוא מעשה רשע ומפורר את החברה. מפני שלרוב, ההלשנות לוחצות ועלולה להיות בהן סכנה מיידית אנו מבקשים שייפסקו במהרה. בספרי הסוד מבואר שברכה זו מכוונת לא רק כנגד רשע אנושי אלא על השמדת הרע העולמי הכללי, השטן וה"קליפות" בכל גילוייהם.

המלחמה ברע

בספרי הקבלה הסבירו שכל אחת מהברכות בשמונה עשרה מתייחסת לספירה (=מידה) אחרת של הקב"ה וברכת "המינים" שייכת לספירה העליונה ביותר, ל"כתר", שהיא דרגת השורש העליון של המציאות. מקור הרע איננו רק בחוטאים אנושיים אלא הוא עיוות השייך בשורשו למבנה העולם, כמו שאומר הפסוק: "יוצר אור ובורא רע". כבר בנקודות הראשית של

ברִיאַת העולם נוצר ההעדר של נוכחות ה', העדר זה הוא המאפשר את קיומו של הרע - ככל שמתפתח תהליך הבריאה יש התרחקות של העולמות מ(הרגשת) הבורא וממילא אותה החשכה גוברת והרע מתעצם. לצורך המשל, אם נניח דבר קטן כנגד מקור אור הוא יצור צל קטן מאוד מול האור, אולם ככל שנתרחק ממקור האור הממדים של אותו צל עשויים להפוך לגדולים יותר ויותר. תופעה של ליקוי חמה נוצרת באופן דומה: גוף קטן יחסית מסתיר את אור השמש ויוצר צל ענק. כך, בעולם-הזה יש לרע הרבה קיום אולם במקורו העליון אין לא באמת ממשות. הבקשה כאן היא שתהיה עקירה לרע מן השורש, ובעצם, שהקב"ה יסלק את מה שיוצר צל וחושך בעולם, ואז ברגע אחד כל הרוע - הגלוי והנסתר - יעלם כלא היה.

ברכת הצדיקים

עַל הַצַּדִּיקִים וְעַל הַחֲסִידִים וְעַל זַקְנֵי שְׂאֵרֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְעַל פְּלִיטַת בֵּית סוֹפְרֵיהֶם וְעַל גְּרֵי הַצֹּדֵק וְעַלֵּינוּ, יְיָהֲמוּ נָא רַחֲמֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, וְתֵן שָׂכָר טוֹב לְכָל הַבּוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ בְּאַמֶּת, וְשִׁים חֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם, וְלַעֲוֹלָם לֹא יִבּוֹשׁ כִּי בָךְ בִּטְחָנוּ. (וְעַל חֶסֶדְךָ הַגָּדוֹל בְּאַמֶּת נִשְׁעָנּוּ). בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְשַׁעֵן וּמִבְטָח לַצַּדִּיקִים.

To the righteous, the pious, the elders of Your people the house of Israel, the remnant of their scribes, the righteous converts, and to us, may Your compassion be aroused, Lord our God. Grant a good reward to all who sincerely trust in Your name. Set our lot with them, so that we may never be ashamed, for in You we trust. Blessed are You, Lord, who is the support and trust of the righteous.

תפילה על כל האנשים הטובים בישראל, למן האישים הגדולים עד לנלווים אל ה' לשרתו, אשר כל אחד מהם עושה טוב על פי דרכו. "הצדיקים" - הם הנוהגים בדרך הישר והנכון לפני ה'. "החסידים" - שמלבד מעלתם כצדיקים נוהגים בכל דבר לפנים משורת הדין מתוך דבקות ואהבה יתרה. "הזקנים" - הם המנהיגים, שמעבר למעלתם האישית כצדיקים וחסידים, פועלים בעולם ומשפיעים על סביבתם. "הסופרים" - אנשי כנסת הגדולה היו דור של סופרים שכתבו את התורה שבעל פה, כיום נשארו מעטים דוגמתם (= "פליטה"), שהם חכמי ישראל הגדולים המעמידים ומקיימים את התורה. "גרי הצדק" - שהתורה מצווה על אהבתם ומקפידה ביותר על צערם, לכן צריך לחזק אותם ולברך אותם באופן מיוחד. ברכה זו היא דרך להביע את תמיכתנו בהם כציבור, ומברכים אותם שיצליחו בדרכם ובחייהם. אחר שמבקשים על הצדיקים וגדולי ישראל, מוסיפים ומבקשים רחמים עלינו המתפללים,

שמעלתינו היא בכך שאנו בוחרים להיות שייכים וקשורים לקדוש ברוך הוא ובוטחים ונשענים עליו.

גרי הצדק.

בתורה יש מצוות רבות בנוגע לגר. מלבד זה שצריכים להתנהג עימו ככל יהודי, יש לו זכויות מיוחדות: צריך לאהוב אותו ולדאוג לו במיוחד, ומן הצד השני, האיסור לפגוע בגר חמור ביותר. במדרש נתנו משל לכך: מלך שהיו לו עדרים רבים של כבשים. יום אחד הצטרף צבי לכבשים שלו, ראה המלך את הצבי בין עדרי כבשיו ונתן הוראה לרועים: השגיחו על הצבי, טפלו בו ותדאגו שלא יציקו לו. אמרו הרועים למלך: הרי יש לך אלפי כבשים, למה אתה דואג במיוחד לצבי אחד? ענה להם המלך: לכבשים אין ברירה אחרת, הם שייכים לי ולכן הם מוכרחים ללכת למרעה ולחזור בסוף היום לדיר. אולם הצבי היה חופשי, הוא יכול היה ללכת לכל מקום שהוא רצה ובכל זאת בחר להצטרף לעדר שלי, לכן מגיע לו כבוד מיוחד. כך הוא העניין של גרי הצדק: ישנם דרגות הבסיס של חובת ההתנהגות לזולת שהן חלק מהחובה האנושית והיהודית כלפי כל יהודי. מעבר להם יש התייחסות מיוחדת לגר, שהוא אדם שהיה לו עולם נורמלי משלו ויצא מתוך העולם שלו מרצונו החופשי וקיבל עליו את החוק, הדין והכאב המיוחדים של להיות יהודי, לכן מגיע לו יחס מיוחד של כבוד.
